

انطباق چکیده مقاله‌های مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی با

دستورالعمل‌های گروه ونکوور^۱ و استاندارد ایزو ۲۱۴

حیدر مختاری^۲

چکیده

بهینه‌سازی محتوای اطلاعاتی چکیده‌ها و ایجاد زمینه همسویی و هماهنگی با روندهای جهانی چکیده‌نویسی حائز اهمیت است. این پژوهش پیمایشی به تعیین میزان انطباق چکیده‌های فارسی مقالات پژوهشی مجلات دانشگاه‌های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی کشور و مقایسه آن با دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴ می‌پردازد. بخش‌های مختلف مربوط به تهیه چکیده و کلیدواژه از دستورالعمل‌های گروه ونکوور و استاندارد ایزو ۲۱۴ استخراج و در دو چک‌لیست جداگانه منعکس گردید و این دو چک‌لیست برای هر چکیده تکمیل شد. ۳۷۲ چکیده مقاله پژوهشی جامعه پژوهش بودند. داده‌ها با استفاده از جداول و نمودارهای بیاتر نسبت در صد، میانگین و انحراف معیار، میزان انطباق، توصیف و تحلیل شدند. انطباق کلی چکیده‌های مورد پژوهش با استاندارد ایزو، ۸۳/۸ درصد (انحراف معیار ۱۹ درصد) و با دستورالعمل‌های گروه ونکوور ۸۲/۳ درصد (انحراف معیار ۱۴ درصد) است. جامعه پژوهش در بخش بیان یافته‌ها با ۹۷/۸ درصد بیشترین، و در بخش برگرفته شدن کلیدواژه‌ها از ۵۰/۴ درصد کمترین انطباق را با دستورالعمل‌های گروه ونکوور داشته و انطباق چکیده‌ها با استاندارد ایزو ۲۱۴ در بخش جایگاه چکیده با ۱۰۰ درصد بیشترین، و در بخش شروع شدن چکیده با جمله‌ای مبین موضوع مقاله با ۳۷/۳ درصد کمترین میزان را داشته است. میزان انطباق در مجموع در حد مطلوبی است. تأکید بر ضرورت استفاده از این دستورالعمل‌ها و استاندارد ۲۱۴ و درخواست از نویسندگان و ویراستاران مقالات برای لحاظ کردن آنها می‌تواند میزان این انطباق را بیشتر کند.

کلیدواژه‌ها

استاندارد ایزو ۲۱۴، چکیده‌ها، گروه ونکوور، مقاله‌ها، مجلات علمی - پژوهشی، نشریات ادواری پزشکی، ایران

1. Vancouver Group

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی گلستان heidar_mokhtari@yahoo.com

3. MeSH= Medical Subject Headings

مقدمه

عصر کنونی (که آن را عصر ارتباطات و اطلاعات می‌نامند) بارشده‌فزاینده‌متون و مدارک علمی در محمل‌های مختلف اطلاعاتی همراه است. در چنین شرایطی، چکیده یک حلقه ارتباطی میان تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان اطلاعات به‌شمار می‌رود و به دلیل ایجاد امکان دسترسی سریع و آسان به دانش مورد نیاز، کاربردی وسیع و اهمیتی ویژه یافته است. چکیده مقالات یکی از ابزارهای دستیابی به نتایج پژوهش‌ها، آگاهی از موضوعات روزآمد تخصصی و پیشرفت‌های علمی است و نیز با کمک به تلخیص اطلاعات، در روند ذخیره، اشاعه و بازیابی منابع اطلاعاتی ردیف دوم (از قبیل چکیده‌نامه‌ها) سهمی بسزا دارد؛ همچنین، نقش آن در نظام‌های جستجوی رایانه‌ای بازیابی اطلاعات قابل توجه است.

بیان مسئله

مقالات مجلات علمی و تخصصی تداوم دهندۀ آموزش، منبع ارائه و اشاعه جدیدترین یافته‌ها و نتایج تحقیقی، و سرچشمه اخبار به‌روز علمی و حرفه‌ای در همه شاخه‌های دانش بشری هستند و در کنار دیگر منابع اطلاعاتی در رفع نیازهای اطلاعاتی کمک می‌کنند. سالانه بیش از دو میلیون مقاله زیست‌پزشکی در بیش از بیست هزار مجله زیست‌پزشکی منتشر می‌شود (۳، ۵۹۸-۶۰۲؛ ۱۲، ۱۶۱۱-۱۶۱۵) با این حجم روزافزون، استفاده از چکیده برای ارائه جامع، دقیق و مختصر متن مقالات بیش از پیش ضرورت می‌یابد (۱۱، ۱۹۷-۲۰۰). چکیده‌های مقالات برای بیشتر پزشکان و کارکنان ادارات بهداشت و درمان، معیار و زمینه‌ساز مطالعه و بررسی اصل مقالات بوده (۵، ۳۷۵-۳۸۲) و بیشتر مواقع به تنهایی بر روند تصمیم‌گیری آنان در امور بالینی تأثیر می‌گذارد (۸، ۲۲۹-۲۵۳).

مقادیر قابل توجهی از بودجه دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور صرف تحقیق در نظام‌های بهداشتی و انتشار گزارش آن در مجلات مختلف علمی-پژوهشی می‌شود. در سال‌های اخیر مجلات تخصصی پزشکی زیادی منتشر می‌شوند که حاوی گزارش‌های پژوهشی هستند. چکیده مقالات منتشر شده در این مجلات، عامل اصلی انتخاب مقالات و تعیین‌کننده نیاز یا بی‌نیازی مراجعان به مطالعه

متن اصلی، و بهره‌وری از نتایج مطرح شده در آن و همچنین یکی از ابزارهای جستجو، اشاعه و بازیابی در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی پزشکی است. به این ترتیب، تعیین میزان انطباق این چکیده‌ها با استانداردهای بین‌المللی و دستورالعمل‌های تدوین‌شده از سوی کمیته‌های تخصصی فعال در حوزه‌های تهیه و انتشار منابع و اطلاعات پزشکی، یکی از راه‌های اساسی بهینه‌سازی اطلاعات آنها و ایجاد زمینه همسویی و هماهنگی با روندهای جهانی به حساب می‌آید و با توجه به نقش چکیده در ایجاد سرعت و دقت بازیابی اطلاعات مرتبط با نیازهای اطلاعاتی، تعیین میزان اختلاف متن و محتوای این چکیده با استانداردهای جهانی و دستورالعمل‌های بین‌المللی و به تبع آن، ایجاد زمینه یکپارچگی و جلوگیری از پراکندگی و چندگانگی در تهیه و ارائه آنهاست.

پیشینه پژوهش

علی‌رغم جستجو در منابع قابل دسترس و موجود، متون تحقیقی که دقیقاً با موضوع تحقیق مربوط باشد یافت نشد؛ با این حال، به چند تحقیق که ناهم‌بسته به موضوع پژوهش مرتبط هستند، اشاره می‌شود.

مطالعات انجام شده در جهان

نارین و همکاران با نمونه‌گیری منظم از ۳۳ چکیده مقالات پژوهشی اصیل منتشر شده در مجله انجمن پزشکی کانادا^۱ در ۱۹۸۹ به بررسی کیفیت چکیده‌های مقالات پژوهشی اصیل پرداختند و با استفاده از یک چک‌لیست حاوی معیارهای ارزشیابی کیفیت در هشت مقوله اصلی، چنین دریافتند که خدمت‌وسط کیفیت چکیده‌ها (با تحریف معیار ۰/۱۳) برابر ۰/۶۳ از ۱ بوده است. در مجموع بیشتر آنها، علی‌رغم انطباق با معیارهای ارزشیابی، جزئیات کافی را منعکس نمی‌کنند و بر اساس نمونه مورد مطالعه آنان، این چکیده‌ها از نظر روش شناسی پژوهش، بیان نتایج، انتخاب از آزمودنی‌ها، تشریح محدودیت‌ها، و توصیه‌ها و پیشنهادها نیاز به اصلاح دارند. ضمناً از چکیده‌های بیانگر طرح و روش‌های تحقیق، ۵۶ درصد توصیفگرهای فنی و تخصصی را منعکس نکرده و حدود ۵۲ درصد متغیرهای مطالعه را به وضوح مشخص نکرده

بودند. از چکیده‌های حاوی نتایج و یافته‌ها، ۱۱ درصد در زمینه بیان نتایج، ۸۶ درصد در زمینه بیان محدودیت‌های مطالعه، و ۹۳ درصد در بیان توصیه برای مطالعات آتی با معیارهای کیفی مطابقت نداشتند (۸).

هارتلی، سیدز* و بلورتون* ضمن بیان جایگزینی تدریجی چکیده‌های ساختاریافته به جای چکیده‌های غیر ساختاری در بیشتر مجلات پزشکی، با هدف تعیین میزان سرعت و دقت در جستجوی چکیده‌های ساختار یافته، مطالعه‌ای را انجام دادند. آنان در مرحله اول، از پاسخ‌های ۵۲ کاربر به دو سؤال از هشت مورد چکیده غیر ساختاری و دو سؤال از هشت مورد چکیده ساختار یافته موجود در یک پایگاه اطلاعات الکترونیکی استفاده کردند. در مرحله دوم، از ۵۶ کاربر برای بازیابی پنج چکیده ساختاریافته حاوی موضوعی معین و سپس، پنج چکیده غیر ساختاری در همان موضوع از یک پایگاه اطلاعاتی چاهی استفاده کردند. در هر دو مرحله، زمان و داده‌های اشتباه، ثبت شد. کاربران در مرحله اول مطالعه در استفاده از چکیده ساختاریافته اشتباه کمتری ($Z=۲۲۲$ و $P < ۰/۰۱$) داشتند و زمان کوتاه‌تری ($Z=۲۹۱$ و $P < ۰/۰۰۲$) صرف کردند و در مرحله دوم، کاربرانی که در چکیده‌های ساختاریافته پاسخ‌یابی کرده بودند، در مقایسه با آنانی که در چکیده‌های غیر ساختاری پاسخ‌یابی کرده بودند، اشتباه کمتری ($Z=۱۷۰$ و $P < ۰/۰۵$) داشتند و زمان کمتری ($Z=۷۷۳$ و $P < ۰/۰۵$) صرف کردند. آنان در نهایت چنین استنباط نمودند که جستجو در چکیده‌های ساختاریافته برای کاربران آسان‌تر از جستجو در انواع غیر ساختاری است (۶: ۳۳۹-۳۵۶). در مطالعه دیگری، پیتکین* و برانگان* با تبیین اهمیت خاص چکیده‌های مقالات پژوهشی اصلی، با این فرضیه که ارائه رهنمودهای خاص به نویسندگان می‌تواند به دقت و صحت چکیده‌ها بینجامد، با روش تجربی و نمونه‌گیری تصادفی از ۲۵۰ عنوان دست‌نوشته و نهایتاً بررسی ۸۹ چکیده آنها در گروه آزمون و ۱۱۴ مورد در گروه شاهد، از سه جنبه (عدم انطباق با متن دست‌نوشته، وجود اطلاعات غیر موجود در متن اصلی و وجود نتایج غیر مستدل) در جامعه پژوهش دریافتند که از مجموع کل چکیده‌های بررسی شده، ۲۵ چکیده (۲۸ درصد) در گروه آزمون و ۳۰ چکیده (۲۶ درصد) در گروه شاهد دارای این سه نقص هستند ($p=۰/۰۷۸$)، از ۵۵ چکیده ناقص، ۲۸ چکیده

غیر منطبق بر اصل دست‌نوشته‌ها، ۱۶ چکیده حاوی اطلاعات غیر موجود در دست‌نوشته و بالاخره ۸ چکیده حاوی هر دو مورد نقص یادشده^۳ چکیده هم‌حاوی نتایج غیر مستدل بودند. آن دو چنین نتیجه گرفتند که در تقلیل میزان ناقص -که امری شایع است- صرف ارائه رهنمودهای معین برای نویسندگان نمی‌تواند کارآمد باشد و توجه جدی به چکیده‌ها در مرحله ویرایش مجلات لازم است (۱۰).

پیتکین، برانگان و بورمیستر* با تاکید بر لزوم صحت اطلاعات چکیده‌ها و انطباق آنها با اصل مقالات همراه، چکیده‌های مقالات تحقیقی در ۶ عنوان مجله پزشکی را از نظر میزان انطباق آنها با اصل مقالات بررسی کردند. با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، ۲۴ چکیده و مقاله همراه آنها را در هر ۵ مجله پزشکی عمومی طی یک سال (۱۱ جولای ۱۹۹۶ تا ۳۰ ژوئن ۱۹۹۷) و نیز کل ۲۴ چکیده و مقاله همراه آنها در مجله انجمن پزشکی کانادا (از ۱ جولای ۱۹۹۶ تا ۱۵ اکتوبر ۱۹۹۷)، به مدت ۱۵ ماه انتخاب نمودند. آنان چکیده‌هایی را که حاوی اطلاعات ناهمخوان با اصل مقاله و یا غیر موجود در آن بودند، ناهمخوان و غیر منطبق تلقی کرده و به این نتیجه رسیدند که با توجه به اختلاف معنادار ($P < ۰/۰۰۱$) در چکیده‌های مجلات بررسی شده و تغییر نسبی موارد غیر منطبق (۱۸ درصد - ۶۸ درصد)، ناهمخوانی چکیده‌ها با اصل مقالات در مجلات عمومی امری معمول و شایع است (۸: ۱۱۱۰-۱۱۱۱).

مطالعات انجام شده در ایران

حافظی اردکانی در تحقیق پایان‌نامه‌ای خود با هدف تعیین میزان رعایت استانداردهای ایزو در تهیه چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران، طی ۱۳۷۴ تا ۱۳۷۶، استانداردهای چکیده‌نویسی ایزو را ترجمه کرده و بعد از حذف موارد مشخص، در قالب چک‌لیست مقوله‌بندی نموده است. داده‌های برگرفته از ۱۰۰ عنوان پایان‌نامه از هر دانشگاه -با انتخاب تصادفی- به تفکیک سال، دانشکده و دانشگاه جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل شده است. وی در نهایت دریافت که در نمونه تحقیق، ۵۸/۶ درصد استانداردها با تحراف معیار ۴/۱۱ رعایت شده‌اند و اختلاف معناداری از نظر میزان رعایت استانداردها میان این دو دانشگاه وجود ندارد (۱).

علی رمضانی در پژوهش پایان نامه ای خود، به منظور تعیین و مقایسه میزان رعایت شیوه و نکات و استانداردهای ایزو در پایان نامه های دکتری تخصصی دانشگاه علوم پزشکی کرمان، ۲۰۵ عنوان پایان نامه ارائه شده در سال های ۱۳۶۸ تا تیر ۱۳۷۹ را در ۱۴ رشته راژنیدی، اطفال، بیهوشی، پاتولوژی، پوست، جراحی عمومی، جراحی مغز و اعصاب، چشم پزشکی، داخلی، رادیولوژی، روانپزشکی، زنان و زایمان، گوش و حلق و بینی و بالاخره مغز و اعصاب، به روش توصیفی و با استفاده از دو چک لیست برگرفته از دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو و ثبت یافته ها در جداول و نمودارهای آماری مناسب بررسی کرد. یافته های وی نشان داد که در کل پایان نامه های مورد بررسی، میزان رعایت شیوه و نکات و استانداردهای ایزو ۵۲۶۶ درصد و میزان رعایت استانداردهای ایزو ۵۲۶۶ درصد است. آزمون فرض اختلاف معنادار آماری را در میزان رعایت دو شیوه مذکور در جامعه پژوهش تأیید کرده است (۲).

اهمیت و اهداف پژوهش

با استفاده از یافته ها و نتایج پژوهش حاضر می توان میزان رعایت استاندارد دایو ۲۱۴ و دستورالعمل های کمیته بین المللی ویراستاران مجلات پزشکی، موسوم به گروه و نکات و استانداردهای مقالات مجلات علمی و پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی کشور تعیین و با هم دیگر مقایسه کرد. بر اساس یافته های آن، ضمن شناسایی نقاط قوت و ضعف آنها، به روند تدوین استانداردها و دستورالعمل های مناسب ملی و منطقه ای برای چکیده های فارسی مقالات پزشکی با استفاده از رویه های پذیرفته شده جهانی در چکیده نویسی و همسویی و همگامی پایگاه های اطلاع رسانی پزشکی کشور در ذخیره و بازیابی چکیده ها یاری رساند.

هدف اصلی این پژوهش، تطبیق چکیده فارسی مقالات پژوهشی آخرین شماره در دسترس از مجلات علمی؛ علمی - ترویجی؛ علمی - پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی کشور با دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴ است.

اهداف ویژه این پژوهش عبارتند از:

۱. معرفی مجله با مجلاتی که چکیده مقالات آنها با دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴ بیشتر

از دیگر مجلات انطباق دارند؛

۲. تعیین بخش یا بخش هایی از دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو که چکیده های مورد پژوهش با آنها بیشترین انطباق را دارند.

سوالات پژوهش

بر اساس هدف اصلی و اهداف ویژه، سوالات زیر مطرح شده است:

۱. چکیده های مقالات کدام یک از مجلات نسبت به چکیده های مقالات دیگر مجلات انطباق بیشتری با دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴ دارند؟
۲. چکیده های مورد پژوهش با چه بخش یا بخش هایی از دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴ بیشترین انطباق را دارند؟
۳. تطبیق چکیده های مورد پژوهش با دستورالعمل های گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴؟

روش شناسی و جامعه پژوهش

پژوهش حاضر پیمایشی ست و در تجزیه و تحلیل اطلاعات آن از روش های آمار توصیفی به کمک نرم افزار اکسل استفاده شده است.

ابزار گردآوری داده ها، دو چک لیست، حاوی موارد برگرفته از دستورالعمل های چکیده نویسی گروه و نکات و استانداردهای ایزو ۲۱۴ است که هر کدام با بررسی تک تک چکیده ها و موارد لازم از متن مقاله همراه آنها تکمیل شده است. در نهایت، بر اساس اطلاعات حاصل از این دو چک لیست، داده ها در قالب جداول و نمودارهای نشانگر توزیع نسبت و درصد و میانگین و انحراف معیار میزان انطباق گردآوری، تلخیص و تحلیل شده اند.

جامعه پژوهش عبارت است از چکیده های فارسی مقالات پژوهشی اصیل^۱ منتشر شده در آخرین شماره در دسترس مجلات علمی، علمی - ترویجی، علمی - پژوهشی دانشگاه های علوم پزشکی زیر نظر وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در حیطه سال های ۷۸-۸۰. این مجلات، شامل مجلات دانشکده ای این دانشگاه ها نمی شود بیشتر از طرف معاونت پژوهشی دانشگاه مربوط منتشر می شوند. در نهایت ۲۷۳ چکیده در ۲۵ عنوان مجله فوق جامعه پژوهش را تشکیل داده است.

محدودیت‌های پژوهش

به دلیل نبود آرشيو كامل از آخرين شماره مجلات مورد بررسى، صرفاً از آخرين شماره در دسترس آنها استفاده شده است. دو دانشگاه علوم پزشكى تهران و گيلان مجله علمى - پژوهشى ندارند و اين باعث شده، تا از مجله دانشكده پزشكى آنها استفاده شده؛ ضمناً، دانشگاه علوم پزشكى و خدمات بهداشتى - درمانى جهرم، فسا و قم فاقد چنين مجله‌اى هستند و نيز مجله علمى دانشگاه علوم پزشكى شيراز (استان فارس) به زبان انگليسى منتشر مى‌شود و به دليل تاكيد اين پژوهش بر چكيده‌هاى فارسى از روند مطالعه حذف شد.

چكيده مقالات مرورى، مقالات بازآموزى و گزارش‌هاى موردى از نظر ماهيت فاقد شرايط مطرح در دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور و استاندارد ايزو ۲۱۴ هستند و به همين دليل از روند مطالعه حذف شده‌اند. برخى از مقوله‌ها و مباحث مندرج در استاندارد ايزو ۲۱۴ و دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور براى چكيده‌هاى مورد پژوهش قابل كاربرد نبوده، يا به تخصص پزشكى نياز داشته‌اند؛ به همين دليل، اين موارد در چك‌ليست‌ها منعكس نشده‌اند. استفاده از منابع غيرمتمنى براى چكيده‌ها، از مجموعه استاندارد ايزو ۲۱۴ و لزوم تاكيد چكيده بر جنبه‌هاى تازه و مهم پژوهش، از مجموعه دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور را مى‌توان جزو اين مقوله‌ها دانست.

تعريف برخى واژه‌ها و اجزاي مسئله

استاندارد ايزو ۲۱۴ : استاندارد سازمان بين‌المللى استاندارد (ايزو) براى تهيه چكيده انواع منابع اطلاعاتى (از جمله مقالات مجلات علمى) است و در ۱۹۷۶ منتشر شده است (۲۰۰۴-۲۳۰۰). در اين تحقيق، چكيده‌هاى مورد بررسى در دو مقوله محتواى چكيده (شامل بيان هدف، اهداف، ارائه روش پژوهش، بيان يافته‌ها، بيان نتايج و ارائه نتايج فرعى و ثانويه) و نحوه ارائه و سبك چكيده (شامل آوردن چكيده در صفحه اول در ميان اطلاعات عنوان و نويسنده با متن، آوردن اطلاعات كتابشناختى مقاله در صفحه چكيده، حفظ اطلاعات اصلى مقاله در چكيده، كمتر از ۲۵۰ كلمه بودن چكيده، شروع چكيده با جمله‌اى مابين موضوع اصلى مقاله، ذكر ضماير چكيده

در قالب سوم شخص، پرهيز از كاربرد اختصارات علامت و سرواژه‌ها، وجود كليدواژه، برگرفته شدن كليدواژه‌ها از متن و استفاده از افعال غير مجهول در قسمت‌هاى آگاه‌گر چكيده) با استاندارد مذكور مقايسه شده‌اند (۲۰۰۴-۲۳۰۰). چكيده: در اينجا چكيده‌هاى مقالات مدنظر هستند كه همراه مقالات و معمولاً لاي آنها قرار مى‌گيرند و اصطلاحاً به چكيده‌هاى همراه موسومند.

دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور: بخش مربوط به تهيه چكيده و كليدواژه از مجموعه دستورالعمل‌هاى كميته بين‌المللى ويرانساران مجلات پزشكى براى تدوين دست‌نوشته مقالات در مجلات زيست‌پزشكى، منتشر شده در ۱۹۹۷ (ويراست پنجم) است. در تحقيق حاضر، چكيده‌هاى مورد بررسى از لحاظ تعداد كلمات، ذكر هدف يا اهداف، بيان روش يا روش‌هاى انتخاب آزمودنى‌ها، ارائه روش تحقيق و رهيافت‌هاى مشاهده و تحليل داده‌ها، وجود يافته‌ها، ذكر نتايج، پرهيز از كاربرد اختصارات، وجود كليدواژه، محدوده و تعداد كليدواژه‌ها و برگرفته شدن كليدواژه‌ها از سرعنوان‌هاى موضوعى پزشكى يا مش با دستورالعمل‌هاى مذكور مقايسه شده‌اند (۲۰۰۷-۲۷-۲۶). اين كميته به گروه و نكويور هم موسوم است.

يافته‌ها

براساس جدول ۱، ۲ و ۳ و نمودارهاى ۱ و ۲ مى‌توان به سؤالات پژوهش پاسخ داد. يادآور مى‌شود كه براى رعايت اختصار، به جاي استفاده از عنوان كامل مجلات، اسم دانشگاه علوم پزشكى محل انتشار آنها به صورت قراردادى و نظم الفبائى در جدول ۱ و ۲ قيد شده است. جدول ۱ ميزان انطباق چكيده‌هاى مورد پژوهش را با دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور به تفكيك عناوين مجلات نشان مى‌دهد. چكيده‌هاى مورد پژوهش از مجله علمى دانشگاه علوم پزشكى و خدمات بهداشتى - درمانى مازندران با ۹۷ درصد (و انحراف معيار ۱۶ درصد) پيشترين و فضلمانة علمى - ترويجى دانشگاه علوم پزشكى و خدمات بهداشتى - درمانى استان مركزى با ۷۷۵ درصد (و انحراف معيار ۱۹ درصد) كمترين رتبه را از نظر انطباق با دستورالعمل‌هاى گروه و نكويور در ميان ديگر عناوين مجلات دارند.

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار درصدهای میزان انطباق چکیده های مورد پژوهش با دستورالعمل های گروه ونگور

انحراف معیار	میانگین	درصد میزان انطباق
		عنوان قراردادی مجله
۱۵	۸۹/۷	اردبیل
۲۰	۸۰/۱	ارومیه
۲۴	۸۲	اصفهان
۲۲	۷۹	اهواز
۲۲	۷۴/۴	ایران
۱۷	۸۶/۹	ایلام
۱۸	۸۸/۲	بابل
۱۶	۸۵/۸	بوشهر
۱۴	۸۳/۳	بیرجند
۲۰	۸۱/۴	تبریز
۳۰	۷۴/۲	تهران
۲۴	۷۳/۸	خراسان
۱۴	۸۹/۵	رفسنجان
۱۷	۸۳/۸	زاهدان
۱۶	۷۹/۹	زنجان
۱۸	۸۲/۶	سبزوار
۲۱	۸۶	سمنان
۲۳	۷۵/۹	شاهرود
۱۷	۸۱/۵	شهرکرد
۱۵	۸۶/۶	شهید بهشتی
۲۵	۷۶/۲	شهید صدوقی یزد
۱۶	۸۵/۸	قزوین
۱۵	۸۸/۵	کاشان
۱۷	۸۹/۲	کردستان
۲۶	۷۸/۲	کرمان

۱۵	۸۸/۸	کرمانشاه
۲۶	۸۱/۹	کرگان
۱۹	۷۹	کتاباد
۱۳	۸۲/۳	گیلان
۱۷	۷۹/۸	لرستان
۱۶	۹۱/۱	مازندران
۱۹	۷۱/۵	مرکزی
۲۲	۷۹/۴	هرمزگان
۱۵	۸۶/۳	همدان
۱۳	۸۵	یاسوج

جدول ۲ میزان انطباق چکیده‌های مورد پژوهش را با استاندارد ایزو به تفکیک عناوین مجلات نشان می‌دهد. چکیده‌های مورد پژوهش از فصلنامه علمی دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه با میزان انطباق ۸۹/۹

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار درصدهای میزان انطباق چکیده‌های مورد پژوهش با استاندارد ایزو

انحراف معیار	میانگین	درصد میزان انطباق عنوان قراردادی مجله
۲۱	۸۸	اردبیل
۲۴	۸۱/۳	ارومیه
۱۸	۸۷/۲	اصفهان
۲۸	۷۸/۶	اهواز
۲۴	۸۲/۸	ایران
۲۵	۸۴/۲	ایلام
۱۸	۸۹/۵	بابل
۲۰	۸۶/۴	بوشهر
۲۳	۸۲/۸	بیرجند
۱۸	۷۸/۸	تبریز
۳۳	۶۷/۸	تهران
۲۳	۷۹/۱	خراسان
۳۵	۷۷	رفسنجان
۲۶	۸۷/۵	زاهدان

زنجان	۸۱/۵	۲۴
سیزوار	۸۱/۹	۲۳
سمنان	۸۰/۸	۳۱
شاهرود	۸۱/۶	۲۸
شهرکرد	۸۵/۵	۲۲
شهید بهشتی	۸۸	۱۹
شهید صدوقی یزد	۸۵/۳	۲۱
قزوین	۷۸/۸	۲۰
کاشان	۸۸/۱	۱۹
کردستان	۸۸/۹	۲۱
کرمان	۸۷/۱	۲۱
کرمانشاه	۸۹/۹	۱۴
گرگان	۷۸/۷	۳۲
گناباد	۷۷/۷	۳۰
گیلان	۸۵/۵	۱۹
لرستان	۸۳/۶	۲۵
مازندران	۷۸/۸	۲۰
مرکزی	۷۹/۷	۲۰
هرمزگان	۸۳/۵	۲۴
همدان	۷۸/۹	۳۳
یاسوج	۸۲/۸	۲۴

۹۷۸ درصد و ۹۶۵ درصد بیشترین و در بخش های مربوط به برگرفته شدن کلیدواژه ها از مش و اشاره به روش یا روش های انتخاب آزمودنی ها، به ترتیب با ۵۰۴ درصد و ۶۴۶ درصد، کمترین میزان انطباق را در مقایسه با دیگر بخش های این دستورالعمل ها دارند.

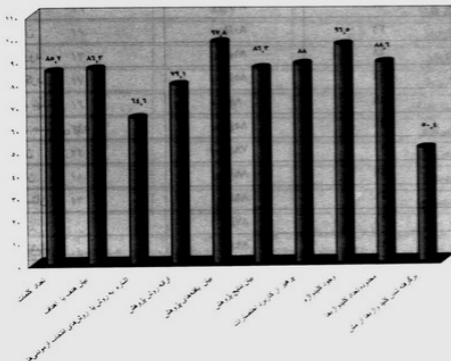
نمودار ۲ میزان انطباق چکیده های مورد پژوهش را به تفکیک بخش های مختلف استاندارد ایزو ۲۱۴ نشان می دهد. چکیده های مورد پژوهش در بخش های جایگاه

درصد (و انحراف معیار ۱۴ درصد) بیشترین و مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی تهران با میزان انطباق ۶۷/۸ درصد (و انحراف معیار ۳۳ درصد) کمترین رتبه را از نظر انطباق با استاندارد ایزو دارند.

نمودار ۱ میزان انطباق چکیده های مورد پژوهش را به تفکیک بخش های مختلف دستورالعمل های ونکوور نشان می دهد. چکیده های بررسی شده در بخش های مربوط به بیان یافته ها و وجود کلیدواژه به ترتیب با

نمودار ۱. میزان انطباق چکیده‌های مورد پژوهش با دستورالعمل‌های گروه ونگوور

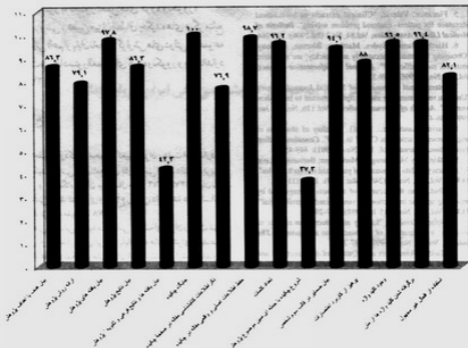
پیشنهاد براساس یافته‌های پژوهش

۱. الزام نویسندگان مقالات در مجلات پزشکی داخلی کشور به رعایت دستورالعمل‌های گروه ونگوور و استاندارد ایزو در تدوین چکیده‌ها؛
۲. تأکید بر استفاده از واژگان کنترل‌شده‌شده‌شده و سرعنوان‌های موضوعی پزشکی فارسی برای تهیه کلیدواژه‌های زیر چکیده در قسمت راهنمای نویسندگان مقالات مجلات پزشکی؛
۳. تأکید بر بیان یافته‌ها و نتایج فرعی و ثانویه حاصل از اجرای پژوهش و تدوین مقاله در چکیده در قسمت راهنمای نویسندگان مقالات مجلات پزشکی؛
۴. تدوین و انتشار جزوات آموزشی در خصوص چکیده‌نویسی، مأمول نظر قراردادن دستورالعمل‌های گروه ونگوور و استاندارد ایزو ۲۱۴ و توزیع و تبلیغ آنها در میان نویسندگان، پژوهندگان و دانشجویان از سوی مجلات دانشگاهی؛

چکیده با ۱۰۰ درصد و حفظ اطلاعات اصلی و واقعی مقاله در چکیده با ۹۸۷ درصد، به ترتیب بیشترین و در بخش‌های شروع شدن چکیده با جمله‌ای مبنی موضوع با ۳۷۳ درصد و بیان یافته‌ها و نتایج فرعی و ثانویه با ۲۲۳ درصد، به ترتیب کمترین میزان انطباق را در میان بخش‌های مختلف این استاندارد دارند.

جدول ۳ میزان کمی انطباق چکیده‌های مورد پژوهش را با دستورالعمل‌های گروه ونگوور و استاندارد ایزو ۲۱۴ نشان می‌دهد. این میزان برای دستورالعمل‌های گروه ونگوور ۱۶۳ درصد (با الحراف معیار ۱۴ درصد) و برای استاندارد ایزو ۱۳۹ درصد (با الحراف معیار ۱۹ درصد) بوده است. در نهایت، با مقایسه دو میزان فوق، انطباق چکیده‌های مورد پژوهش با استاندارد ایزو بیشتر از دستورالعمل‌های گروه ونگوور است؛ در عین حال، بزرگ‌ترین این میزان انطباق در دستورالعمل‌های گروه ونگوور کمتر بوده است.

نمودار ۲. میزان انطباق چکیده‌های مورد پژوهش با استاندارد ایزو ۲۱۴

پیشنهاد برای پژوهش‌های بعدی

۱. بررسی و تعیین میزان انطباق چکیده‌های مقالات مجلات (اعم از تخصصی دانشگاهی و با تخصصی غیردانشگاهی در حوزه‌ها و رشته‌های مختلف) با استاندارد ایزو ۲۱۴؛

۲. بررسی و تعیین میزان انطباق چکیده‌های مقالات مجلات در حوزه‌های مختلف پزشکی و علوم وابسته با دستورالعمل‌های گروه ونگوور؛

۳. بررسی و تعیین میزان انطباق چکیده‌های مقالات

د. تدوین استانداردها و دستورالعمل‌های ملی و منطقه‌ای، مطابق با نیازهای فرهنگی و مقتضیات زبانی برای نوشتن چکیده‌های مقالات پژوهشی با تأکید بر شاخه‌های تخصصی و با بهره‌گیری از نظرات کارشناسی کمیته‌ها و افراد متخصص در حوزه‌های مرتبط با چکیده‌نویسی؛

۶. آموزش لازم به نویسندگان و ویراستاران درباره دستورالعمل‌های گروه ونگوور و استانداردهای ایزو و دیگر مباحث چکیده‌نویسی.

جدول ۳. میانگین و انحراف معیار درصدهای میزان انطباق چکیده‌های مورد پژوهش با دستورالعمل‌های گروه ونگوور و استاندارد ایزو

انحراف معیار	میانگین	درصد میزان انطباق مورد
۶۴	۸۲٫۳	دستورالعمل‌های گروه ونگوور
۱۹	۸۳٫۹	استاندارد ایزو ۲۱۴

4. Documentation: Abstracts for Publication and Documentation, ISO 214. Geneva: International Organization for Standardization, 1976.

5. Florence, Valerie. "Clinical extracts of biomedical literature for patient-centered problem solving". *Bulletin of Medical Library Association*, Vol. 84, No. 3 (Jul. 1996): 375-384.

6. Hartley, James; Sydes, Matthew; Blurton, Anthony. "Obtaining information accurately and quickly: are structured abstracts more efficient?" *Journal of Information Science*, Vol. 22, No. 5 (1996): 349-356.

7. International Committee of Medical Journal Editors. "Uniform requirement for manuscripts submitted to biomedical journals". *Annals of Internal Medicine*, Vol. 126, No. 1 (1 Jan. 1997): 36-47.

8. Narine, Lutchmie... [et al]. "Quality of abstracts of original research articles in CMAJ in 1989". *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 144, No. 4 (1991): 449-453.

9. Pitkin, Roy M; Branagan, Mary Ann; Burmeister, Leon F. "Accuracy of data in abstracts of published research articles". *JAMA*, Vol. 281, No. 12 (24/31 Mar 1999): 1110-1111.

10. Ibid. "Can the accuracy of abstracts be improved by providing specific instructions? a randomized controlled trial". *JAMA*, Vol. 280, No. 3 (15 Jul. 1998): 267-290.

11. Spiteri, Louise F. "Library and information science vs business: a comparison of approaches to abstracting". *The Indexer*, Vol. 20, No. 4 (1997): 197-200.

12. Tackdo, Anna... [et al]. "Quality of nonstructured and structured abstracts of original research articles in the British Medical Journal, the Canadian Medical Association Journal and the Journal of the American Medical Association". *Canadian Medical Association Journal*, Vol. 150, No. 10 (15 May 1994): 1611-1615.

تاریخ دریافت: ۸۷/۶/۵

مجلات علوم پزشکی منتشر شده به زبان انگلیسی در داخل کشور با دستورالعمل های گروه و نکوور؛
* بررسی و تعیین میزان تطبیق چکیده های دیگر منابع اطلاعاتی (اعم از پایان نامه ها، گزارش های دولتی، مجموعه مقالات و...) با دستورالعمل های گروه و نکوور و یا استاندارد ایزو ۲۱۴.

منابع

۱. حفیظی اردکانی، محسن. "تعیین میزان رعایت استاندارد در تهیه چکیده فارسی پایان نامه های کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس و دانشگاه تهران بین سال های ۱۳۷۶-۱۳۷۹". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، ۱۳۷۸.

۲. علی زعفرانی، حمید. "بررسی مقایسه ای میزان رعایت شیوه و نکوور و استانداردهای ایزو در پایان نامه های دکترای تخصصی دانشگاه علوم پزشکی کرمان". پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، ۱۳۷۹.

3. Ad Hoc Working Group for Critical Appraisal of the Medical Literature. "A proposal for more informative abstracts of clinical articles". *Annals of Internal Medicine*, Vol. 106, No. 4 (Apr 1987): 598-604.